

دعاوی

معامله به قصد فرار از دین

در رویه دادگاهها

توحید زینالی

وکیل پایه یک دادگستری

فهرست کلی

مقدمه	۷
معرفی دعاوی معامله به قصد فرار از دین و نمونه دادخواست	۱۱
دعاوی معامله به قصد فرار از دین در آرای دیوان عالی کشور	۴۵
دعاوی معامله به قصد فرار از دین در آرای دادگاه‌های	۱۲۵
دعاوی معامله به قصد فرار از دین در نشست‌های قضائی	۱۸۲
دعاوی معامله به قصد فرار از دین در نظریه‌های مشورتی	۱۹۶
دعاوی معامله به قصد فرار از دین در قوانین و مقررات	۲۰۰
منابع و مآخذ	۲۱۸

فهرست جزئی

مقدمه	۷
معرفی دعاوی معامله به قصد فرار از دین و نمونه دادخواست	۱۱
دعاوی ناشی از معامله به قصد فرار از دین	۱۳
مبحث اول: ضمانت اجرای حقوقی معامله به قصد فرار از دین	۱۵
ارکان و شرایط معامله به قصد فرار از دین	۱۵
گفتار اول: وجود یک قرارداد	۱۵
گفتار دوم: وجود یک طلب منجز و مسلم	۱۷
گفتار سوم: عدم سقوط طلب موضوع دعوی	۱۷
گفتار چهارم- ذی‌نفع بودن طلبکار در دعوی	۲۰
گفتار پنجم- احراز قصد فرار از دین	۲۰
مبحث دوم: تشریفات رسیدگی به دعاوی ناشی از معامله به قصد فرار از دین	۲۰
گفتار اول: صلاحیت محاکم در رسیدگی به دعاوی ناشی از معامله به قصد فرار از دین	۲۰
گفتار دوم: نحوه طرح دعاوی ناشی از معامله به قصد فرار از دین	۲۲
گفتار سوم: تقدیم دادخواست برای جبران ضرر و زیان و خسارات	۲۳
مبحث سوم: ضمانت اجرای کیفری معامله به قصد فرار از دین	۲۶
ارکان تشکیل‌دهنده جرم معامله به قصد فرار از دین	۲۶
گفتار اول: عنصر قانونی جرم معامله به قصد فرار از دین	۲۶

مبحث پنجم: احکام ویژه در خصوص جرم معامله به قصد فرار از دین	۳۶
گفتار اول: شروع به جرم، جرم معامله به قصد فرار از دین	۳۶
گفتار دوم: معاونت در جرم معامله به قصد فرار از دین	۳۶
گفتار سوم: شرکت در جرم معامله به قصد فرار از دین	۳۶
مبحث ششم: تشریفات رسیدگی به جرم معامله به قصد فرار از دین	۳۸
گفتار اول: صلاحیت مراجع قضائی در رسیدگی به این جرم	۳۸
گفتار دوم: طریقه تقدیم شکوائیه و هزینه‌های قانونی آن	۳۹
تقاضای ابطال معامله به جهت صوری بودن و فرار از دین	۴۲
نمونه دادخواست ابطال معامله به جهت فرار از دین	۴۲
شکوائیه معامله به قصد فرار از دین	۴۳
دعای معامله به قصد فرار از دین در آرای دیوان عالی کشور	۴۵
مبحث اول: آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور	۴۷
۱. لزوم تحقق دین مدیون به شخص ثالث جهت اثبات معامله به قصد فرار از دین	۴۷
۲. ابطال کلیه معاملات که نقل و انتقالات تاجر متوقف به ضرر طلبکاران	۴۹
مبحث دوم: آرای اصراری دیوان عالی کشور	۵۸
۱. عدم پذیرش ادعای صوری بودن معامله	۵۸
۲. انتقال ظاهری و صوری ملک جهت جلوگیری از شمول قانون اصلاحات ارضی	۷۴
مبحث سوم : آرای شعب دیوان عالی کشور	۱۲۲
۱. تحقق معامله به قصد فرار از دین	۱۲۲
۲. قصد فرار از دین	۱۲۲
۳. منوط بودن فرار از دین به وجود واقعی دین	۱۲۳
دعای معامله به قصد فرار از دین در آرای دادگاه‌های	۱۲۵
مبحث اول : آرای دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر	۱۲۷
۱. بطلان معامله به قصد فرار از دین با احراز صوری بودن آن	۱۲۷
۲. شروط تحقق معامله به قصد فرار از دین و ذی‌نفع در طرح دعوا	۱۲۹
۳. وضعیت معاملات تاجر پس از تاریخ توقف	۱۳۰
۴. نحوه طرح دعوی ابطال معامله به قصد فرار از دین	۱۵۰
۵. تقاضای ابطال معامله به قصد فرار از دین به استناد سند عادی دین ناشی از اسناد	۱۵۳
۶. تبعیت عقد از قصد واقعی طرفین	۱۶۲
۷. دعوی ابطال معامله مال مشمول مستثنیات دین به دلیل فرار از دین	۱۶۷

۸. دعوی ابطال بیع به دلیل فرار از پرداخت دین مهریه ۱۷۲
۹. عدم تحقق معامله به قصد فرار از دین با معامله صوری ۱۷۶
۱۰. معامله به قصد فرار از دین و مستثنیات دین ۱۷۸
- دعاوی معامله به قصد فرار از دین در نشست‌های قضائی ۱۸۲**
۱. معامله به قصد فرار از دین ۱۸۴
۲. فروش مستثنیات دین توسط بدهکار ۱۸۵
۳. لزوم مطالبه دین موضوع اسناد لازم‌الاجرا در تحقق جرم موضوع ۴۲ ق. نحوه اجرای ۱۸۶
۴. لزوم پرداخت خسارت احتمالی در صدور قرار توقیف اموال خوانده به قصد فرار از دین ۱۸۷
۵. نحوه توقیف اموالی که به‌منظور فرار از دین و به‌طور صوری منتقل شده است ۱۸۸
۶. ابطال معامله به قصد فرار از دین و تضییع حق طلبکار ۱۸۹
۷. بطلان معامله صوری به قصد فرار از دین ۱۹۱
۸. معامله به قصد فرار از دین ۱۹۴
- دعاوی معامله به قصد فرار از دین در نظریه‌های مشورتی ۱۹۶**
۱. عدم فسخ ماده ۲۱۸ ق.م. ۱۳۷۰ با مقررات ماده ۴ قانون نحوه اجرای محکومیت‌ها ۱۹۸
۲. معامله به قصد فرار از دین غیر صوری ۱۹۸
۳. بطلان معامله صوری به قصد فرار از دین ۱۹۸
۴. معامله به قصد فرار از دین ۱۹۹
- دعاوی معامله به قصد فرار از دین در قوانین و مقررات ۲۰۰**
- از قانون مدنی ۲۰۲
- از قانون تجارت ۲۰۳
- قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۹۴ ۲۰۴
- منابع و مأخذ ۲۱۸

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی تردید تنها منبع آموزش عملی وکالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو

ناشران تخصصی این حوزه، هرکدام به طریقی نسبت به جمع‌آوری و انجام بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصر به فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوی... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور؛

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و

تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛

۲. تقسیم بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛

۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛

۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛

۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.

«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فصل اول

معرفی دعاوی معامله به قصد
فرار از دین و نمونه دادخواست

دعاوی معامله به قصد فرار از دین

ماده ۲۱۸ سابق قانون مدنی در خصوص معامله به قصد فرار از دین اشعار می داشت: «هرگاه معلوم شود معامله به قصد فرار از دین واقع شده است آن معامله نافذ نیست.» این ماده در اصلاحیه دی ماه ۱۳۶۱ از ق.م. حذف گردید و با توجه به خلأ چشمگیری که ایجاد شده بود، مقنن مجدداً ماده ۲۱۸ ق.م. را به این شرح اصلاح نمود: «هرگاه معلوم شود که معامله به قصد فرار از دین به طور صوری انجام شده آن معامله باطل است.» این اصلاحات به جای تعیین حکم معامله به قصد فرار از دین صرفاً حکم معامله صوری را مشخص نمود، در حالی که احکام این نوع معاملات مشخص و روشن است؛ زیرا مطابق قاعده «العقود تابعه للقصود» و به موجب مواد ۱۹۰ و ۱۹۱ و ۱۹۶ و ۴۶۳ و ۱۱۴۹ ق.م. به دلیل فقدان قصد، این نوع معاملات باطل می باشند.

در حال حاضر در خصوص وضعیت معاملات به قصد فرار از دین مقنن صریحاً تعیین تکلیف ننموده است بلکه در بعضی از مواد قانونی از جمله ماده ۶۵ قانون مدنی معامله به ضرر دیان را غیرنافذ محسوب نموده که نیاز به تنفیذ طلبکار دارد.

نگارنده معتقد است وضعیت حقوقی معامله به قصد فرار از دین در سه حالت مختلف قابل بررسی است که به تشریح آن می پردازیم:

حالت اول - معامله به انگیزه فرار از دین به صورت واقعی و بدون ذکر این انگیزه در قرارداد انجام می شود، این معامله از باب تضرر دیان، مطابق ماده ۶۵ قانون مدنی «غیر نافذ» می باشد.

حالت دوم - معامله با انگیزه فرار از دین بوده و در قرارداد هم ذکر می شود: این معامله «باطل» است، اولاً: مطابق ماده ۱۷ قانون نحوه اجرای محکومیت های مالی مصوب سال ۱۳۹۴، عمل جرم محسوب شده؛ ثانیاً: جهت معامله که بر اساس ماده ۱۹۹ قانون مدنی از شرایط اساسی صحت معامله محسوب می شود در این قرارداد نامشروع (نامشروع قانونی) می باشد و در قرارداد هم ذکر شده است.

حالت سوم - معامله به قصد فرار از دین و به صورت صوری واقع شده باشد. «به عبارتی دیگر، چون مقصد برای ایجاد و انشاء عقد وجود نداشته معامله به وجود نیامده است و باطل است.» صرف نظر از هر نوع جهتی برای معامله.^۱

۱. ر.ک. ماده ۲۱۸ قانون مدنی.